

PlanS ja julkaisuarkistot

Mikko Pennanen

Turun yliopiston kirjasto

-Syyskuu 2020.

TURUN
YLIOPISTO

PlanS - yleistä

- **Plan S** = suunnitelma tieteellisen julkaisemisen avoimuuden edistämiseksi
- PlanS julistus 4.9.2018.
  - Tarkennettu toimenpideohjelma marraskuun lopussa 2018
  - Lopullinen PlanS-suunnitelma 31.5.2019
- Taustalla *cOAlition S*, tutkimusrahoittajien yhteenliittymä
  - Mukana keskeisiä tieteen rahoittajia, Suomesta mm. Suomen Akatemia
- cOALITAN S – ei voi antaa itse pakottavia määräyksiä, *mutta*:
  - PlanS:n periaatteet tulevat mandaateiksi rahoittajien määräysten kautta. Esim. Suomessa Akatemian asettamat ehdot rahoitukselle.

PlanS - yleistä

- Perusperiaate: kaikki koalition jäsenten rahoitusta saaneet vertaisarvioidut tieteelliset julkaisut ovat vapaasti saatavana ilman embargoa vuodesta 2021 alkaen.
  - HUOM!. Ei siis hyväksytä embargoa
  - Avoimuus voi toteutua joko kultaisen tai vihreän OA-mallin mukaan tai julkaisemalla hybridilehdessä joka on siirtymässä avoimeksi (ns. siirtymäkausisopimus)
  - Koskee alkuun lehtiä, monografioita ja kokoomateosartikkeleita myöhemmin.
  - Ei vielä tutkimusdataa tässä vaiheessa

10 täsmennettyä periaatetta

- Tekijänoikeus ja lissenssit (CC BY, tai CC BY SA)
- **Laatukriteerit julkaisuarkistoille**
- Tuki uusille avoimille julkaisukanaville jos jollain tieteenalalla ei ole sellaisia
- Koalition jäsenten osallistuminen avoimen julkaisujen rahoitukseen
- Julkaisumaksujen läpinäkyvyyden edistäminen

10 täsmennettyä periaatetta

- PlanS:n periaatteiden levittäminen koaliton ulkopuolelle, osaksi koko tiedeyhteisön käytäntöjä/kulttuuria.
- PlanS tarkastelee monografioita ja kokoomateoksien artikkeleita myöhemmin
- Hybridijulkaiseminen ei täytä avoimuuden vaatimuksia kuin poikkeustapauksissa (siirtymäajan sopimus, v. 2024 asti)
- PlanS:n määräyksiä valvotaan, otetaan käyttöön sanktioita
- Koalition jäsenet valvovat tutkimuksen laatua, eivät julkaisukanavaa (Dora-periaatteet).

Julkaisut ja PlanS

- Kaikkien koalition jäsenten julkaisujen tulee olla välittömästi avoimesti saatavana 1.1.2021 jälkeen.
  - Joko avoimen julkaisukanavan kautta JA/TAI
  - Rinnakkaistallenteena (julkaisuarkistot)
- Julkaisussa tulee käyttää standardia lisenssiä,
  - Suositus on CC BY (CC0, CC BY SA)
  - *CC BY NC ND-**EI*** täytä vaatimuksia (vrt. esim. Elsevier)

Julkaisuarkistot ja PlanS

- Julkaisuarkistoja koskee suoraan kohta 2:

Koalitio määrittää laatuvaatimukset korkeatasoisille avoimen julkaisemisen lehdille, julkaisualustoille ja julkaisuarkistoille.

HUOM! PlanS vaatimukset koskevat siis tutkimusartikkeleita, eivät monografioita eivätkä esim. pro- gradu-tai muita opinnäytteitä.

- Käytännössä kyse on siis julkaisuarkistojen kohdalla lähinnä rinnakkaistallenteista (3. osapuolen aineistosta). Kaikissa julkaisuarkistoissa ei välttämättä ole tätä aineistoa.

Julkaisuarkistot ja PlanS

- Pakolliset kriteerit julkaisuarkistoille

“Makrotason vaatimukset”

- Julkaisuarkiston tulee olla rekistöröity OpenDOAR-palveluun
- Julkaisuarkiston tulee tukea pysyviä tunnisteita (PID), kuten DOI, URN tai Handle. PlanS suosii DOI:ta
- Julkaisuarkiston tulee olla vakaasti saatavana (käytössä 99,7% ajasta)
- Arkiston ylläpidon yhteystiedot tulee olla näkyvissä (tieto mistä saa palvelua, vähintään sähköpostiosoite), yhteydenottoihin tulee vastata korkeintaan päivän viiveellä (response time of no more than one business day must be ensured)

Julkaisuarkistot ja PlanS

- Pakolliset kriteerit

“Mikrotason vaatimukset” (julkaisutason kriteetit)

- Korkealuokkainen metadata saavutettavassa muodossa (tekniinen/juridinen saavutettavuus)
  - Tieto sekä toimitetun että alkuperäisen julkaisun PID:stä arkistossa olevassa julkaisussa, tulee olla myös merkattuna julkaisuun (dokumenttiin).
  - Tieto OA-statuksesta arkistossa olevassa julkaisussa, tulee olla merkattuna myös julkaisussa (dokumentissa)
  - Tieto OA-lisenssistä, tulee olla merkattuna myös julkaisuun (dokumenttiin)
  - Metadatatassa tulee olla tieto cOAlition S-rahoittajasta (nimi ja rahoituspäätöksen tunnus)
- Juridinen saavutettavuus (CC 0- lisensiointi tai public domain)

Sivulla: https://www.coalition-s.org/technical-guidance_and_requirements/

Mandatory criteria for repositories:

- › Use of PIDs for the deposited versions of the publications (with versioning, for example in case of revisions), such as DOI (preferable), URN, or Handle.
- › High quality article level metadata in standard interoperable non-proprietary format, under a CCo public domain dedication. This must include information on the DOI (or other PIDs) both of the original publication and the deposited version, on the version deposited (AAM/VoR), and on the Open Access status and the license of the deposited version. Metadata must include complete and reliable information on funding provided by cOAlition S funders (including as a minimum the name of the funder and the grant number/identifier).
- › Machine readable information on the Open Access status and the license embedded in the article, in standard non-proprietary format.
- › Continuous availability (uptime at least 99.7%, not taking into account scheduled downtime for maintenance or upgrades).
- › Helpdesk: as a minimum an email address (functional mailbox) has to be provided; a response time of no more than one business day must be ensured.

Julkaisuarkistot ja PlanS

- Suositellut kriteerit
  - Artikkelien toimitusjärjestelmä joka tukee sekä yksittäistä- että massasyöttöä
  - Kokotekstit on tallennettu standardissa koneluettavassa formaatissa (kuten JATS-XML)
  - Tuki kirjoittajien (tutkijoiden), organisaatioiden pysyväälle tunnisteelle (esim. ORCID)
  - Avoimesti saatavat sitaatiot (Initiative for Open Citations (I4OC))
  - Avoimet rajapinnat toisiin järjestelmiin
  - OpenAIRE yhteensopivuuta suositellaan
  - Tuki muille metadatatapalveluille kuten CrossRef, PubMed, Scopus.

PlanS kriteereitä taulukkona. Ajatus, että voi toimia halutessa/tarvittaessa eräänlaisena tarkastuslistana

	Makrotason vaatimukset (palvelun/järjestelmän tarjonta)				Mikrotason vaatimukset (dokumentteja koskevat vaatimukset)				
					Metadata				
Kriteeri	On mukana DOAR-palvelussa	Pysyvät tunnisteet	Saatavana 99,7 & ajasta	Palvelun yhteystiedot näkyvissä (vastausaika n 1 vrk).	Juridisesti saavavana CC 0-lisenssi	Sekä rinnakkaistal- lenteen että alkuperäisen PID metadatatassa ja julkaisussa	Tieto OA-statuksesta	Tieto lisenssistä	Tieto rahoittajasta
Tilanne	Kyllä	Kyllä (URN)	Kyllä	Kyllä	?	?	?	?	?
Huomio, kehittä- mistarve, toimen-pide, selvitet-tävää		Käytössä arkistoissa URN, PlanS suositus DOI, URN käy, ts. ei välttämättä vaadi toimenpiteitä.	Palvelu toimii vakaasti. Ei ole ollut pahoja katkoja.	On, toteutuu.	Tulee selvittää ? On mah. jo kunnossa?	Metadata-suosituksessa on tähän kenttä dc.relation.urn dc.relation.pid	Mikä kenttä metadata-suosituksessa?	Rights-Statement-lausekkeet julkaisuarkistoon? Onko muita tapoja ilmaista lisenssiä?	Metadatasuosi- tuksessa on tähän kenttä dc.relation.funder

Diskussio

- Makrotason vaatimukset täyttyvät
- Mikrotasolla vaaditaan todennäköisesti julkaisuarkistoissa metadatan kehittämistä/tarkentamista
  - Esim. UTUpub
    - Rinnakkaistallenteen PID (URN)
    - OA-status
    - Rinnakkaistallenteen lisenssitieto (esim. Creative Commons/Copyright statement)
    - Rahoitustiedot (tietojen saanti voi olla haastavaa?)
- Onko tarpeen pohtia/mieltä PlanS-asioita vielä erikseen konkreettisemmin jollain kokoonpanolla/foorumilla?

Tekijänoikeuslausekkeet **”Copyright Statements”**

Julkaisuarkisto

PlanS edellyttää koneluettavaa lissenssitietoa

- Kasvavalla määrällä aineistoa on Creative Commons-lisenssi
- Isolla osalla aineistoa ei kuitenkaan lisenssiä ole
- Metadatasuosituksessa kenttä:
  - [dc.rights.url](https://www.dublincore.org/specifications/dublin-core/dccr/2013/05/01-ccr/#dc_rights_url)
  - Tekijänoikeus-/käyttöoikeussivun verkko-osoite
  - Tallennetun teoksen käyttöoikeuden/lisenssin mahdollinen verkko-osoite.
  - Voisi olla CC-lisenssi tai "Rights Statement" jos ei CC:tä ole.

3 eri kategoriala: oikeudella suojatut, vapaat ja oikeudelta tuntemattomat teokset

Three Categories of Rights Statements

IN COPYRIGHT

*Statements for works that are in
copyright*

NO COPYRIGHT

*Statements for works that are not in
copyright*

OTHER

*Statements for works where the
copyright status is unclear*

<https://rightsstatements.org/page/1.0/?language=en>

IN COPYRIGHT

This Item is protected by copyright and/or related rights. You are free to use this Item in any way that is permitted by the copyright and related rights legislation that applies to your use. For other uses you need to obtain permission from the rights-holder(s).

NOTICES

- Unless expressly stated otherwise, the organization that has made this Item available makes no warranties about the Item and cannot guarantee the accuracy of this Rights Statement. You are responsible for your own use.
- You may find additional information about the copyright status of the Item on the website of the organization that has made the Item available.
- You may need to obtain other permissions for your intended use. For example, other rights such as publicity, privacy or moral rights may limit how you may use the material.

DISCLAIMER The purpose of this statement is to help the public understand how this Item may be used. When there is a (non-standard) License or contract that governs re-use of the associated Item, this statement only summarizes the effects of some of its terms. It is not a License, and should not be used to license your Work. To license your own Work, use a License offered at <https://creativecommons.org/>

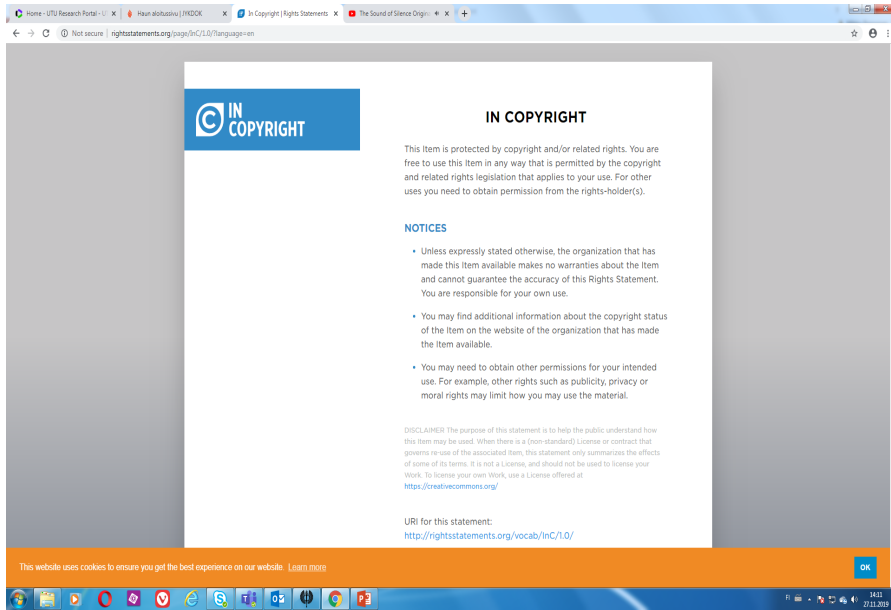
URI for this statement:
<http://rightsstatements.org/vocab/InC/1.0/>

**TURUN
YLIOPISTO**

Mikko Pennanen

Turun yliopiston kirjasto

-On lähinnä yleisluontoinen muistutus siitä, että teos on tekijänoikeudella suojattu

-Käytetään jos ei ole Creative Commons-lisenssiä

-Huomautuksessa jätetään kaikki vastuu käytännössä objektin käyttäjälle eikä oteta organisaationa vastuuna käytännössä mistään (voidaan pitää/on myös eräänlainen ”vastuunvapauslauseke”)

License

Except where otherwise noted, this item's license is described as In Copyright

License

Except where otherwise noted, this item's license is described as © Te Author(s) 2018. This is an open access article distributed under the terms of the Creative Commons License.

Jyväskylän julkaisuarkistossa on käytössä yleislauseke JOS **ei ole** CC-lisenssiä. Tässähän lukee, että jos ei ole muuten todettu on teos tekijänoikeudella suojattu.

Right Statement-lausekkeet

- -Tieto tallennettu URI:na Jyväskylässä dc.rights.url –kenttään:
- <http://rightsstatements.org/vocab/InC/1.0/>
- Metadatasuosituksessa
  - [dc.rights](#)
  - **Tekijänoikeus-/käyttöoikeustiedot**
  - *Tallennetun teoksen käyttöoikeudet/lisenssi ja sen mahdollinen versionumero. Kenttään kirjataan lyhenne, jonka muotoilun tulee olla yhtenäinen julkaisuarkistossa. Käyttöön voi ottaa myös pudotusvalikon, johon on listattu CC-lisenssit ja In copyright -vaihtoehto. CC-lisenssin ehdot erotetaan toisistaan tavuviivoilla. Suositellaan CC-lisenssien 4.0 -versioiden käyttöä, jos versio halutaan mainita. CC-lisenssin tai muun soveltuvan kansainvälisen lisenssin, kuten Rights Statements -lisenssien käyttöä suositellaan. Toistettava kenttä.*
- Yleinen kuvaus useissa julkaisuarkistossa: dc.rights
- fi=Julkaisu on tekijänoikeussäännösten alainen. Teosta voi lukea ja tulostaa henkilökohtaista käyttöä varten. Käyttö kaupallisiin tarkoituksiin on kielletty. | en=This publication is copyrighted. You may download, display and print it for Your own personal use. Commercial use is prohibited.
- →Lauseke on yleisluontoinen mutta ongelmallinen. Esim. jos julkaisulla on CC BY –lisenssi niin kaupallinen käyttö on sallittu. Tekijä voi periaatteena julkaista teoksen myös CC 0:na jolloin tekijänoikeuksista on luovuttu.
- HUOM!: Lauseke ei tuo tekijänoikeutta. Sen on muutenkin voimassa jos teos ylittää teoskynnyksen

Tekijänoikeuslausekkeet julkaisuarkistossa

- Yleinen kuvaus useissa julkaisuarkistossa: dc.rights
  - fi=Julkaisu on tekijänoikeussäännösten alainen. Teosta voi lukea ja tulostaa henkilökohtaista käyttöä varten. Käyttö kaupallisiin tarkoituksiin on kielletty. | en=This publication is copyrighted. You may download, display and print it for Your own personal use. Commercial use is prohibited.
- Lauseke on yleisluontoinen mutta ongelmallinen. Esim. jos julkaisulla on CC BY –lisenssi niin kaupallinen käyttö on sallittu. Tekijä voi periaatteena julkaista teoksen myös CC 0:na jolloin tekijänoikeuksista on luovuttu.
- HUOM!: Lauseke ei tuo tekijänoikeutta. Sen on muutenkin voimassa jos teos ylittää teoskynnyksen

Lähteet:

- https://www.coalition-s.org/technical-guidance_and_requirements/
- <https://www.coar-repositories.org/news-updates/revised-plan-s-and-repositories/>
- <https://blogs.helsinki.fi/thinkopen/plan-s-toukokuu-2019/>
- <https://rightsstatements.org/en/>